

История и природа на антисемитизма

Колкото и да е болезнено, ние трябва да говорим за ужаса на Холокоста и за природата на антисемитизма, защото само така ще можем да останем чувствителни към нуждата от предприемане на действия, така, че това никога вече да не се повтори. Нужно е да отделим време и да размислим върху едно от най-ужасните събития в историята на човечеството, станало по времето на Втората световна война в „християнска, цивилизована“ Европа – Холокоста. Това да почетем паметта на загиналите шест милиона невинни евреи не е никакъв религиозен ритуал; ние се събираме заедно, за да покажем, че в нашата страна продължава да има хора, които са решени да не допуснат грешките от историята да бъдат повтаряни.

Много би ми се искало да няма нужда от такъв Ден в памет на жертвите и оцелелите от Холокоста; много би ми се искало да няма нужда от подобни речи и събирания. Но уви, престъплението на Холокоста е исторически факт, то е позорна част от историята на Европа и света. И в това бурно време, в което живеем, време, в което някои хора твърдят, че Холокостът е измислица и има опит историята да бъде пренаписана, във време на растящ ислямски фундаментализъм и отново надигащ се в Европа антисемитизъм, в това време на растяща омраза срещу Израел и евреите, някой трябва да се изправи срещу тъмнината и да говори истината... За съжаление историята на човечеството показва, че в повечето епохи казаното на истината се оказва, че не е политически коректно.

Но има въпроси, които трябва да бъдат зададени и да получат отговор. Защото е вярно, че България спасява всички свои български евреи, но каква е истината за евреите от Вардарска Македония и Беломорска Тракия? Това е една тъмна страница от историята на българската държавност, която никой не иска да отвори. И това е въпросът за ролята на българското правителство в депортирането на евреите от Вардарска Македония и Беломорска Тракия или така наречените окупирани територии. Една друга важна тема е въпросът за това: Каква е истината за ролята на християнството, за да има антисемитизъм в Европа и не е ли християнският антисемитизъм подготвил сцената за това един ден да се стигне дотам, че да има Холокост по времето на Втората световна война? И може би не е работа на християните да повдигат въпроса за депортирането на евреите от окупираните територии, но е наше задължение да дадем честен отговор на въпроса за ролята на християнството за съществуването на антисемитизма. Понеже на нас ни е било поръчано от Бога на Библията да обичаме еврейския народ и да го благославяме!

Част от нас, които сме тук днес, участваме в тази възпоменателна служба от позицията си на убедени християни. Като образовани хора, познаващи историята на християнството, ние си даваме ясно сметка, че Холокостът е най-зловещото проявление на антисемитизма, но не е нито неговото начало, нито неговият край. Речникът дава следното определение на думата „антисемитизъм“: „Антисемитизмът е враждебност или предубеждение спрямо евреите, което граничи от индивидуална ненавист до институционално насилствено преследване и гонение. Идеологията на нацизма е най-крайният исторически пример за това явление“. Началото на антисемитизма е далеч преди появата на християнството, но за срам на християните, историята на Църквата е оцапана с много еврейска кръв!

Антисемитизмът успява да пробие и да завладее Христовата църква, на насъйки позор и огромна вреда на името на Исус Христос. Християнският антисемитизъм има своя дълга и кървава история. Отношението на Църквата към евреите е белязано от презрение и омраза, както в проповядването, така и в практиките на Църквата, изразяващи се в насилие и убийства на евреи. Това са твърде

много векове на проповядване на антисемитизъм от християнството и ние като християни нямаме право да се държим така, сякаш тях не ги е имало.

Заместителската теология се ражда в Църквата от християни, които не са евреи и които казват: „Бог вече е приключил с Израел. Тази роля, която Бог някога беше дал на евреите, Той им я е отнел и сега я е дал на нас, християните; Бог няма вече нищо общо с евреите! Сега ние, християните, сме „новият Израел“. Бог е проклетел юдеите, те са убийците на Исус и те трябва да бъдат наказани за това, което са сторили!“ Това е погрешно, арогантно, в това има жестокост и несправедност, това е гордост и е извращаване на Светите писания! Това е една лъжа, която противоречи на учението на Новия завет. Но това учение се оказва в основата на омразата и предразсъдъците към евреите и впоследствие ражда всички тези суеверия, свързани с юдеите, с които хората в Европа са живели в продължение на десетки векове. И това неправилно учение създава ужасна ситуация, в която евреите в Европа трябва да живеят векове наред. Именно Църквата довежда евреите до това състояние на несигурност, до това те отново и отново да не знаят дали ще оцелеят физически и дали ще ги има утре. И ние не говорим за времето на Втората световна война, ние говорим за вековете, започвайки още от четвърти, пети век след Христос и след това за уързаните столетия по времето на Средновековието.

Както беше казал един известен евреин: „Евреите са боязлив народ. Деветнадесет века „християнска любов“ са разстроили нервите им“. На тринадесет години Анна Франк казва думи, които продължават да изобличават християнския свят и до днес. „За делата си християнинът отговаря лично. За всичко, което прави евреинът, отговарят всички евреи“.

С векове, под заплаха от смърт, евреите са били насилствено покръствани, те са били гонени от различни държави в името на Исус, те не са имали никаква сигурност и са били мразени и избивани без никаква причина, и това се е повтаряло през вековете, отново и отново. Те не са били сигурни дали имуществото им няма да им бъде конфискувано във всеки един момент! И толкова често те не са знаели дали утре ще се събудят и ще са живи. Евреите е трябвало да бъдат винаги готови да бягат, да се спасяват и те не са могли да се доверят на никого, те не са знаели дали тези, които днес им се пишат приятели, утре няма да се обърнат и да ги предадат, да ги обвинят в нещо, да им вземат собствеността и след това да ги убият. И всичко това в продължение на векове е било съпроводено от див псевдо-християнски фанатизъм. Този варварски фанатизъм става толкова по-зловещ особено по времето на кръстоносните походи, когато тези армии от фанатизирани въоръжени хора започват да се движат от запад на изток към Светата земя. Те са унищожавали по пътя си синагога след синагога и са колели и изгаряли без никаква милост мъже, жени и деца евреи, във град след град, село след село, във Франция, Германия, Италия и навсякъде по пътя си. И когато кръстоносците накрая пристигат в Ерусалим и обсаждат града, те се бият с мюсюлманите, но те избиват и всички евреи. Те събират всички евреи в една голяма синагога в Ерусалим, затварят ги вътре и ги изгарят. И след това при гледката на изгарящите в огъня мъже, жени и деца, те благодарят на Бога, за това, което са направили. Всичко това е било правено в името на Исус Христос!

Може би трябва да припомним, че гръцката дума „Холокост“ е съставена от думите „холос“ – „изцяло, напълно“ и „каустос“, което означава приношение чрез огън. И значението на думата Холокост е нещо или някой, който е напълно изгорен в огън! Днес ние дори и в най-безумните си мисли не можем да си представим как е възможно тези хора изобщо да са били християни, но ако можехме да се върнем в онази епоха и да ги запитахме дали те наистина вярват в Исус Христос, те биха казали, че вярват с цялото си сърце и правят това заради Исус! Те не само че са считали

себе си за християни, но дори са вярвали, че Бог ги е изпробвал да отидат и да избият евреите и всички останали хора!... И всичко това е ужасно, защото тези хора са били така грозно манипулирани и фанатизирани от тогавашните си религиозни лидери; те са вярвали, че ако превземат Ерусалим и избият всички евреи и мюсюлмани, най-накрая ще настъпи края на света... И лишени от учението на Библията, учени по човешки доктрини и учения, християните са били инструмент на насилие и неправда в продължение на векове.

Понякога ние гледаме на историята като на изолирани случки, но историята се състои от процеси, които не винаги са в рамките на един, или на два, или на пет века. Холокостът е част от по-мощната история на антисемитизма. И макар християните да не са създали антисемитизма, те са участвали в неговото разпространение и затова е много важно и евреи, и християни да разбираме историята на антисемитизма и да застанем заедно срещу това, което се случва и днес. Нашата родна българска история свидетелства, че когато християни и евреи стоят заедно, в това има голяма сила. В Своята любов, Бог ни даде Библията чрез еврейския народ и Старият завет разказва за периодичната поява на антисемитизъм в различни векове, много преди появата на християнската Църква сред езичниците.

В писмото си до Римляните, апостол Павел написа тези думи: „Колкото за благовестието, те са неприятели, което е за наша полза. А колкото за избора, те(евреите) са възлюбени, заради бащите. Защото даровите за правнанието от Бога са неотменими!“ (Римляни 11: 28-29) Бог говори чрез апостол Павел към народа на Израел и ясно казва, че ги е възлюбил с вечна любов заради бащите и че това е нещо, което е неотменимо. Това са много силни думи на Бог към народа на Израел и Той казва, че е възлюбил Израел с вечна любов! И когато нещо е вечно, то е нещо, което е започнало и не спира; то няма край, но то продължава, и продължава, и продължава...

И това е важно, защото от самото създаване на народа на Израел в света има сили (и те са тук от хиляди години), които работят в историята на човечеството, без значение от епоха и култура, така че периодично да се издигат хора, които да мразят евреите и да искат да ги унищожат. Някога много отдавна тези хора са били египтяните и от тях се издига фараон, който решава, че ще избива децата на евреите... Векове след това във Вавилон, по времето на Вавилонския плен, се издига този нечестив човек на име Аман и това е в годините, когато Естир е царица... Книгата Естир разказва, че този човек отива при царя и му казва: „Царю, в империята ти има едни хора, които са различни от другите хора... Те не са лоялни към теб, царю, и всъщност те са много опасни за държавата... Те са вредни и трябва да бъдат унищожени!... Защото те, царю, са верни на своя Бог... Прозволете ми да кажа нещо: Бъдещето на този свят е зависело от това евреите да бъдат верни на своя Бог, защото техният Бог е и нашият Бог, това е същият Бог, в който вярват и християните!

И ние бихме казали, че нещата приключват с времето на Вавилон, но след това пристигат гърците, Гръцката империя с тяхната езическа елинска култура. Веднага след смъртта на Александър Македонски Гръцката империя се разпада на четири части и един от по-късните царе на една от тези империи на име Антиох Епифан започва да изпитва такава силна омраза към евреите, че си поставя за цел да ги смаже. Той превзема Ерусалим и оксквернява храма в Израел, като принася на олтара прасе! Това е първото документирано целенасочено преследване на хора на религиозна основа, за което светът знае. След тях се издигат римляните, които разрушават еврейската държава и впоследствие през 70 година след Христос те разрушават и Ерусалим, и Храма и разпръсват народа на Израел по цялата земя. Това е началото на диаспората. И след това за наш срам идва ред на езическата Църква с нейната антисемитска теология, която започна да преследва евреите сред християнските народи! И след това идва Френската

революция, която отрича нуждата от вяра в Бога и обществото на Европа става все по-светско, не толкова религиозно, но вървящо в разума, човека и образованието. Един ден, докато преподава в аулата на университета, немският философ Ницше написва на дъската следните думи: „Бог е мъртъв! Подпис: Ницше!“ Години по-късно един негов студент написва на същата дъска: „Ницше е мъртъв. Подпис: Бог.“ Но това, което започва в аулите на университетите като светска философия, като теории (например теорията на Дарвин за произхода на видовете) или като хуманистични идеологии, след години се превръща в две световни войни и води до появата на тоталитарната социалистическа система. И най-вече до идването на власт на нацистите, които създадоха лагерите на смъртта и Холокоста... Но това не е краят, защото след нацистите, дойдоха ислямските фундаменталисти... А кой ли ще бъде утре?

И е факт, че днес ние сме отново свидетели на омраза и на постоянна увеличаващи се заплахи срещу евреите и Израел от страна на хората, изповядващи ислям! Следователно антисемитизмът е една много упорита болест, вирус, който е успявал да преодолее дори и много силни морални имунни системи и да зарази много народи. Още апостол Павел говори за това, че има нещо, което стои между евреите и езичниците, нещо, което кара езичниците да мразят евреите и да искат да ги наранят. И в Римляни 11 глава апостол Павел предвиди ужасните неща, които езическата част от Църквата ще започне да прави срещу евреите. Понеже тази омраза към евреите не е като омразата, която има у някои сърби към косовците и не е като това напрежение, което го има между някои етноси заради историческо наследство! Тази омраза е с по-различен произход, тя има духовен корен, затова и не зависи от системата и от епохата. Тя е заради Светите писания и заради завета с живия Бог.

И ако, тази сутрин, когато говорим за Холокоста, ние погледнем на този ужас, на този ад на земята, като на някакво изолирано събитие, като на нещо, което се е случило заради лошото стечение на обстоятелствата и особеностите на епохата в средата на 20-ти век, ние бихме направили голяма грешка. Холокостът не е изолирано събитие, някакво изключение, неразбираем за ума кошмар или абсурдна грешка, направена през двадесети век, която обаче не е била правена дотогава и която няма опасност да бъде повторена никога отново! Историята вече опроверга този подход, защото неотдавна иранският президент заяви в реч пред хиляди студенти, че Холокостът никога не е съществувал, а Израел трябва да бъде изличен от картата на света!

Ако ние като българи разчитаме, че заради достойното поведение на г-н Димитър Пешев, Българската Православна Църква и българския народ по времето на Втората световна война, сме застраховани да нямаме никога антисемитизъм, ние грешим. Ако разчитаме, че някоя държавна институция, някой чиновник, някой министър и дори премиер или президент ще е гарант за човешките права на хората, пак грешим. Поколенията се сменят, минава време и хората забравят. Както по времето на Египет: Книгата Изход започва с думите „И умря Иосиф, всичките му братя и цялото онова поколение.... Тогава се възцари над Египет нов цар, който не познаваше Иосиф“. По времето на Иосиф хората знаеха кой е Иосиф, какво е направил Иосиф за тях и те уважаваха и имаха добро отношение и към него, и към семейството му, но минаха години и дойдоха хора, които не знаеха кой е Иосиф и какво той е направил за Египет и тогава се появи антисемитизъм. Предишните поколения може да са имали добро отношение към евреите, но какво отношение ще има днешното поколение зависи от нас днес!

Така че ако се върнем в днешните времена и в модерния свят, който в Европа е толкова безбожен и светски, колкото никога не е бил и християнството отдавна вече няма тази водеща роля, е интересно, че в този светски, модерен свят, антисемитизмът продължава да се развива и отново да набира сила. И е важно

да повторим това, защото не е за вярване, но е факт – днес антисемитизмът е във възход в Европа, той е във възход дори и в България. Антисемитизмът продължава да бъде част от търсенето на национална идентичност. Той е станал част от съвременния обществен и политически живот. Той е особено на мода в аулите на университетите, където има много про-палестински движения и инициативи. В медиите можем да чуем фрази като „това, на което са подложени палестинците, е еврейски апартейд“. Има разлика между критика и демонизиране; образът на Израел и на евреина обаче бива демонизиран и се забравя, че антисемитизмът е проблем на обществата, а не на евреите. Не вярвам, че някой някога е предполагал, че след събитията от Холокоста ще дойде ден, в който хора ще започнат да се съмняват в случилото се; че ще дойде ден, в който хората ще развият тенденция да забравят истината и историята. Но фактите показват, че предразсъдъците нарастват и антисемитизмът се завръща. Той има и ново лице анти-ционизъм. Защото ако човек днес си позволи да каже, че е ционист, че вярва в правото на Държавата Израел да съществува и да се защитава, той ще бъде моментално обвинен в много зли неща. Защото в представите на народите продължава да живее митологичният образ на евреина; такъв евреин всъщност не съществува, но хората вярват, че него го има. И тази патологична омраза срещу евреите продължава да трови умовете и сърцата на хората... И затова днес има растяща нужда от образователни инициативи, от действия и кампании, които да повтарят на днешните поколения: „Не забравяйте това, което се случи! Помнете и не забравяйте, за да не се повтори!“

Докато все още има оцелели от лагерите и живи свидетели на събитията от времето на Холокоста, които разказват това, което очите им са видели в лагерите, антисемитизмът трудно ще може да се разрасне в особено големи размери. И въпреки това статистиките на Европейския съюз показват, че в Европа се случва нещо лошо. Средствата, които се отделят в Европейския съюз за защита на еврейските общности, еврейските синагоги и сгради през последните години, са се увеличили с няколко пъти. Според един доклад от 2004 година заплахите и посегателствата срещу евреите, техните синагоги, гробища и сгради са се увеличили с 44% в сравнение с тези през предишните години. И дори в България ние имаме вълна на антисемитизъм – млади и възрастни хора, които с потреперващ глас твърдят, че Холокостът е ционистка пропаганда и измислица и други, които приемат, че е имало лагери на смъртта, но съжаляват, че нацизмът не е успял да избие всичките евреи по времето на Холокоста.

Днес антисемитизмът има ново лице и това е антиционизмът. Има хора, които казват: „Щом не можем да говорим свободно против евреите и против Холокоста, ще говорим колкото си искаме против Държавата Израел. Ние не сме против евреите, ние сме против Държавата Израел! Ние не сме против евреите, но сме против това евреите да имат държава!“ Обаче когато някой отиде да каже на тези хора, че антиционизмът всъщност ражда същия стар антисемитизъм, това изобщо не им харесва. Разбира се, цялото това говорене е лицемерие. Но е факт, че толкова години по-късно в организацията на Обединените нации все още има държави, които отказват да признаят съществуването на Държавата Израел! И е факт, че неусетно хората свикват с идеята, че Държавата Израел трябва да бъде изтрита от лицето на земята. И ако сумирате в едно изречение това, което много от днешните медиите внушават на своите аудитории, то би прозвучало вероятно така: Ционизмът е нова форма на нацизъм!

Шест милиона души, избити по този студен, методичен и безмилостен начин, е цифра, която е отвъд способността на човек да го осмисли. И болестта на антисемитизма отново заразява душите на хората в Европа. Антисемитизмът е довел до съществуването на Холокоста и той не е някъде в миналото,

той е тук в нашето време. Това никога не е било правилно да бъде така, днес не е правилно да го има и то ще получи нужното противодействие. Ние не можем да толерираме нито антисемитизъм, нито расизъм, нито идеологии, които твърдят, че дадена група от хора има по-ниска стойност от друга. Ние не можем да приемем, че една група хора може да бъде третирана като по-маловажна или като вредна за обществото на базата на раса, етнос, религия или култура, а точно това лежи в същността на грозното лице на антисемитизма. Това е абсолютно неприемливо за едно цивилизовано общество!

Както вече казах, днес антисемитизмът има ново лице и това е антиционизмът! Има хора, които казват: „Щом не можем да говорим свободно против евреите и против Холокоста, ще говорим колкото си искаме против Държавата Израел! Ние не сме против евреите, ние сме против Държавата Израел!... Ние не сме против евреите, ние сме против това евреите да имат държава!“ Обаче когато някой отиде да каже на тези хора, че антиционизмът всъщност ражда същия стар антисемитизъм, това изобщо не им харесва. Разбира се, цялото това говорене е лицемерие! Но е факт, че толкова години по-късно в организацията на Обединените нации все още има държави, които отказват да признаят съществуването на Държавата Израел! И е факт, че неусетно хората свикват с идеята, че Държавата Израел трябва да бъде изтрита от лицето на земята. И ако сумирате в едно изречение това, което много от днешните медиите внушават на своите аудитории, то би прозвучало вероятно така: Ционизмът е нова форма на нацизъм!

И от времето на Втората световна война до всички, но особено до нас, християните, достигат думите на немския пастор Мартин Ниймьолер, сам минал през лагера Дахау заради своята вяра и отказа му да приеме вършеното от нацизма. Ето какво е завещанието на пастор Мартин Ниймьолер, оставено на поколенията след него. Визирайки апатията и безразличието от своето време, към което и днес всички ние сме така склонни, той написва думите:

„Когато нацистите дойдоха за комунистите – аз мълчах! Не бях комунист. Когато затвориха социалдемократите – аз мълчах. Не бях социалдемократ! Когато дойдоха за профсъюзите – аз мълчах. Не членувах в профсъюз! Когато дойдоха за евреите – аз профсъюзих да мълча! Не бях евреин! Когато дойдоха за мен – вече нямаше кой да говори!“

Като представители на протестантските църкви в Европа, като християни, ние заявяваме нашето посвещение да се борим срещу антисемитизма където и да го открием, дори той да се намира и сред нашите среди; да изградим по-добри взаимоотношения между Европа и Израел и между християните и евреите в тази страна и навсякъде, докъдето Бог ни е дал да имаме влияние. Ние всички можем да водим тази война срещу антисемитизма и да бъдем благочестиво влияние върху хората, до които имаме достъп. Ние всички можем да помогнем, ако работим, за да бъде изградено друго отношение към народа на Израел, такова отношение каквото ни учат да имаме не хора и човешки учения, но Светите писания – отношение на любов и на подкрепа към народа на Израел! Да замълчим и да не говорим ще бъде равно на това да позволим омразата отново да поникне! Ние всички можем да говорим, да образуваме, да се подкрепяме един друг и да променим отношението на поколенията ни към добро! Има сили в този свят, които не искат хората да знаят това, което е станало в предишните поколения! И затова моят призив към всеки от вас е: „Не позволявайте някой да ви накара да мълчите! Ако знаете истината, кажете я!“ И ще завърша с една перифраза на думите на Исус Навиев: Днес вие избирате дали да говорите или да мълчите! Но аз и моят дом избрахме – и ние няма да мълчим! Бог да ви благослови!

Текстът е част от изказването на пастор А. Аврамов на възпоминателната служба по повод Международния ден в памет на жертвите и оцелелите от Холокоста, състояла се на 27 януари, 2008 г. в ХЦ „Глеба“, София.